



Силабус освітнього компонента
Програма навчальної дисципліни



Ландшафтна екологія

Шифр та назва спеціальності

Інститут

ННІ Механічної інженерії і транспорту

Спеціалізація

-

Кафедра

Хімічна техніка та промислова екологія (154)

Освітня програма

Тип дисципліни

Дисципліна вільного вибору

Рівень освіти

Перший (бакалаврський)

Форма навчання

Денна, заочна

Семестр

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники



Козуля Тетяна Володимирівна

tatiana.kozulia@khpі.edu.ua

Доктор технічних наук, професор, професор кафедри хімічної техніки та промислової екології

Досвід педагогічної роботи – 29 років. Автор та співавтор понад 230 наукових та методичних публікацій. Читає лекції з наступних курсів:

«Методи планування та обробки результатів експериментальних досліджень в галузях екології та захисту довкілля», "Грін комп'ютерінг" «Екологічний менеджмент», «Ландшафтна екологія», «Екологічна безпека», "Геоінформаційні технології», «Системи управління відходами».

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Дисципліна спрямована на отримання теоретичних знань про регіональні ландшафтні структури та сучасний стан ландшафтно-екологічних досліджень, формування уявлень про виникнення, розвиток природних комплексів, виявлення природних компонентів, що поєднуються у природно-територіальні комплекси – ландшафти, формування навичок з ландшафтного районування.

Мета та цілі дисципліни

Формування базових знань про екологічні взаємодії у ландшафті, вплив антропогенних навантажень на ландшафти, зміну останніх під впливом цих навантажень і зворотний вплив антропогенізованих ландшафтів на здоров'я людини.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, консультації. Розрахункове завдання. Підсумковий контроль – залік

Компетентності

. Знання теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування. Здатність до розуміння вагомості основних теорій, методів та принципів природничих законів для практичної діяльності.

Здатність прийняття рішень щодо розробки заходів, спрямованих на збереження природних екосистем, їх ландшафтно-біологічного різноманіття.

Результати навчання

Виявляти фактори, що визначають формування та розвиток природних ландшафтних комплексів. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредити ECTS): лекції – 32 год., практичні роботи – 16 год., самостійна робота – 72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

.

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій.

На практичних заняттях використовуються репродуктивні та проблемно-пошукові методи навчання та акцентується увага на вирішенні реальних екологічних проблем, пов'язаних з ландшафтною екологією.

Програма навчальної дисципліни

Навчальні заняття

Лекції

Теми лекцій	Кількість годин
Тема 1. Предмет і методи ландшафтознавства та ландшафтної екології. Еволюція визначення і трактування поняття “Ландшафт”. Становлення і розвиток “Ландшафтної екології”. Міжнародні ієрархічні класифікації ландшафтів.	2
Тема 2. Фактори формування ландшафту. Просторова структура ландшафту. Вертикальна структура геосистеми. Рівні територіальної розмірності геосистем. Типи ландшафтних територіальних структур (ЛТС). Межі між геосистемами. Способи опису ландшафтних територіальних структур.	4
Тема 3. Міжелементні відносини та процеси в геосистемі. Геохімія ландшафтних екосистем. Ландшафтно-екологічна амплітуда. Структурна зв'язність проти функціональної. Використання методу патч-зв'язаність. Методика геохімічної оцінки екологічного стану антропогенних ландшафтів. Як сільськогосподарська практика змінює динаміку поживних речовин у ґрунтів.	6
Тема 4. Геохімія ландшафтних екосистем: додаток до теми геохімія атмосфери.	4

Вплив змін клімату та посилення природних збурень на глобальні екосистеми.
Приклад ландшафтно-регіональних типів впливу на зміну клімату в результаті кластерного аналізу на основі всіх регіоналізованих факторів.

Тема 5. Геохімія ландшафтних екосистем: геохімія гідросфери. 4

Трансферти у водорозділах. Підходи до потоків поживних речовин у ландшафтах з екосистемного підходу вододілів.

Кореляція між ландшафтними структурами та станом води в струмку. Функціональні підходи порівняння одного вододілу з іншим.

Тема 6. Геохімія ландшафтних екосистем. (ЗС) Методика геохімічної оцінки екологічного стану ґрунтів. 4

Формування та різноманітність ґрунтів. Деградації земель. Оцінка еволюції ґрунтового покриву. Зміни в динаміці поживних речовин у ґрунті після ведення сільського господарства.

Тема 7. Ландшафтно-екологічне прогнозування. Дослідження ландшафту. 4

Ландшафтний та екологічний підходи до аналізу ландшафтних екосистем. Динаміка ландшафту: абіотичні порушення. Аналіз ландшафтної моделі: методи визначення ландшафтно-біологічного різноманіття. Відновлення та самовідновлення ландшафтів. Структура міських ландшафтів.

Тема 8. Закономірності формування й змін екологічних ситуацій в межах окремих природно-територіальних комплексів. 4

Характеристика, деградація та відновлення основних типів ландшафтів. Відновлення і розвиток паркових зон територій активних бойових дій Харківщини

Загальна кількість годин 32

Практичні заняття

За наявності

Теми практичних/семінарських занять

Кількість годин Вагові коефіцієнти *b*

Тема 1. Міжнародна програма «Геосфера-біосфера» щодо класифікації ландшафтів. 2 0,1

Класифікація ландшафтів у Сполучених Штатах Америки. Європейські підходи до класифікації ландшафтів. Експертна мережа «Ландшафти Європи» – регіоналізація та уніфікація ландшафтів. Карта ландшафтів Європи LANDMAP2

Тема 2. Опис рослинності ландшафту. 4 0,3

Принципи біорізноманіття. "Життєві зони". Індекс Шеннона (H'). Індекс Сімпсона (D). Індекс Пілу (J'). Кількість видів (S).

Тема 3. Геоморфологічні та геологічні спостереження за ділянкою ландшафту. 4 0,2

Морфологічні особливості ерозійної борозни, промоїни і яру. Морфологічні типи річкових долин та особливості їх формування.

Тема 4. Математичні та статистичні розрахунки формування ландшафтно-біологічного різноманіття ландшафтів. 2 0,2

Етап фактичного обрахунку (метризація) ландшафтного різноманіття. Сутність і завдання паспортизації даних про ландшафтне різноманіття.

Тема 5. Геохімічна оцінка екологічного стану антропогенного ландшафту. Забруднення <i>ландшафтів</i> . Побудова карти <i>екологічного стану ландшафтів</i> .	2	0,1
Тема 6. Проблеми ландшафтів областей України. Два класи: рівнинні та гірські природні ландшафти України.	2	0,1
Загальна кількість годин	16	$\sum_{i=1}^n b_i = 1$

Лабораторні заняття

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені

Контрольні роботи

Одна підсумкова контрольна робота, яка охоплює теоретичні питання курсу та проходить у формі тестового опитування за лекційним матеріалами.

Теми контрольних робіт	Вагові коефіцієнти a
Контрольна робота	1
Загальна кількість годин	$\sum_{i=1}^n a_i = 1$

Самостійна робота

Курс передбачає самостійне опрацювання теоретичного матеріалу та підготовку з виконання розрахункового завдання. Завдання пов'язано з методичним забезпеченням, яке надається на практичних заняттях. Розрахункове завдання виконується з використанням засобів комп'ютерної обробки інформації та запропонованого програмного додатку.

Опрацювання теоретичного матеріалу

Теми для самостійного вивчення	Кількість годин
Тема 1. Геосистема як предмет ландшафтної екології. Етапи дослідження геосистеми (ландшафту).	4
Тема 2. Етапи дослідження геосистеми (ландшафту).	4
Тема 3. Визначення меж ландшафту. Основні процеси в ландшафтах	4
Тема 4. Відновлення та самовідновлення ландшафтів.	4
Тема 5. Ландшафтно-екологічне обґрунтування раціонального природокористування	4
Тема 6. Загальна характеристика ландшафтної диференціації України	4
Тема 7. Особливості медико-географічного підходу. Польовий експедиційний метод	4
Тема 8. Групи лісгосподарських ландшафтів. Типи рекреаційних ландшафтів.	4
Тема 9. Процедура затвердження місцевого плану дії з охорони довкілля	4
Тема 10. Наслідки господарської діяльності для енергетичних потоків ландшафту.	4
Загальна кількість годин	40

Тематика індивідуальних завдань

Вимоги до виконання індивідуального розрахункового завдання та терміни виконання детально наведені за посиланням у методичних вказівках <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/89006>.
Обов'язковим є виконання розрахунку певного показника антропоїзації ландшафтів дослідженої території, визначення рівня техногенезу та ступінь економічного землекористування.

Теми індивідуального завдання

Тема . Теорія та практика визначення оцінки якості довкілля – техногенно-трансформованих територій відповідно до рівня антропогенної перетворюваності території.

Загальні поняття про критерії визначення рівнів техногенного впливу відповідно до соціально-економічного розвитку території. Характеристика екологічного неблагополуччя в урбоекосистемах. Розширення сільського господарства та зменшення лісів. Міські ландшафти. Антропогенні ландшафти

Загальна кількість годин

32

Неформальна освіта

Передбачена неформальна освіта у вигляді участі у конференціях за темами курсу і отримання відповідних сертифікатів, подання матеріалів для публікацій відповідно до індивідуальних завдань зараховується як здача розрахункового реферату чи виконання практичних завдань з максимальною оцінкою 100 балів. В якості підтвердження надається сертифікат учасника та публікація наданих матеріалів.

Рекомендовані курси, тренінги, стажування

1. Онлайн-курс «ЛАНДШАФТНИЙ ДИЗАЙН від Європейської Школи Дизайну»
<https://www.online.eds.ua/landscapedesign....>
2. Онлайн-курс «Ландшафтний дизайн в Archicad»
<https://r.autocad-specialist.ru/archicad-landscape-free..>

Література, навчальні матеріали та інформаційні ресурси

Основна література

1. Козуля Т. В. Ландшафтна екологія [Електронний ресурс] : навч.-метод. посібник для студентів денної та заочної форм навчання за спец. Е2 "Екологія", Г2 "Технології захисту навколишнього середовища". Електрон. текст. дані. – Харків : НТУ "ХПІ", 2025. – 94 с., 68 іл. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/89006>
2. Курс лекцій з дисципліни «Ландшафтна екологія» для освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 101 «Екологія» / У.І. Недільська. – Кам'янець-Подільський, 2024. – 106 с
<http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/13304/1/%D0%9B%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%88%D0%B0%D1%84%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%81%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf>
3. Яворський Б.І., Карабінюк М.М. Ландшафтознавство. Практичний курс: навчально-методичний посібник. Львів – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. 104 с.
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/51506>
4. Ляшенко Г. В., Данілова Н. В. Ландшафтознавство : конспект лекцій. Одеса, ОДЕКУ, 2023.
http://eprints.library.odetu.edu.ua/id/eprint/11036/1/Lyashenko_GV%2C%Danilova_NV_%20Landscape%20knowledg%202023.pdf European Stability Mechanism URL : <https://www.esm.europa.eu>.

Ландшафтна екологія



Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

5. Сорокіна, Л. Ю. Антропогенізовані ландшафти України – традиційні та поствоєнні: класифікаційні рівні, проблеми відновлення. Ландшафтознавство, 2023. № (2(2)), С. 18–35. URL : <https://doi.org/10.31652/2786-5665-2022-2-18-35>
6. Максименко Н. Ландшафтно-екологічне планування: теорія і практика : монографія. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2022. ISBN: 978-966-285-461-9. https://www.researchgate.net/publication/358118653_Landsaftno-ekologicne_planuvanna_teoria_i_praktika_monografia

Додаткова література

1. Pichura V., Potravka L., Stoiko N., Dudych H. Scenarios for the Functioning of the Kakhovka Reservoir Territory. Journal of Landscape Ecology. 2025. Vol: 18 / No.3. P. 118–154
DOI: <https://doi.org/10.2478/jlecol-2025-0023>
2. Sustainable Development Report. From Crisis to Sustainable Development: the SDGs as Roadmap to 2030 and Beyond. Jeffrey Sachs, Guillaume Lafortune, Christian Kroll, Grayson Fuller and Finn Woelm 2022. Cambridg. 508 p. <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2022/2022-sustainable-development-report.pdf>
3. Samoilenko V., Bilous L., Havrylenko O., Dibrova I. Geoinformation model cause-effect analysis of anthropogenic impact in the Podilsko- Prydniprovskiy region // European Association of Geoscientists & Engineers. Conference Proceedings, Geoinformatics, May 2021, Kyiv, V.2021: P. 1–6.
<http://dx.doi.org/10.3997/2214-4609.20215K2013>
4. Методичні вказівки до лабораторних робіт "Аналіз пилеуловлювальних властивостей зелених насаджень" з курсів "Моніторинг довкілля", "Ландшафтна екологія" : для студентів спец. 101 Ландшафтна екологія "Екологія" всіх форм навчання та курсів "Техніка та технологія захисту атмосфери", "Оцінка впливу на довкілля" : для студентів спец. 183 "Технології захисту навколишнього середовища" всіх форм навчання / уклад.: Т. С. Тихомирова [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Харків : Мадрид, 2021. – 20 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/56090>

Інформаційні ресурси

1. <https://portal.sciencesconf.org/browse/conference/?confid=20189>
2. <https://conference.eclas.org/>
3. <https://www.besnet.world/events/2025-glf-landscape-leadership-camp-in-asia/>

Система оцінювання

Підсумкова оцінка з освітнього компонента визначається відповідальним лектором за темами, видами занять, тощо у відповідності до силабусу і є інтегральною оцінкою результатів усіх вид навчальної діяльності здобувача вищої освіти. Підсумкова оцінка повинна відображати всі оцінки за складовими навчального процесу з урахуванням їх вагових показників k :

Поточний контроль (практичні, семінарські, лабораторні заняття), k_1	Контрольні роботи (за наявності), k_2	Індивідуальне завдання (за наявності), k_3	Підсумковий контроль (для ОК з іспитом), k_4
0,2	0,2	0,6	0

Сума коефіцієнтів повинна складати одиницю: $k_1 + k_2 + k_3 + k_4 = 1$. Підбір вагових коефіцієнтів підсумкової оцінки здійснює розробник курсу.

Розрахунок підсумкової оцінки проводиться за формулою:

$$O = П \cdot k_1 + K \cdot k_2 + І \cdot k_3 + Пк \cdot k_4$$

де: П – середньозважена середня оцінка за поточний контроль

І – оцінка за виконання індивідуального завдання

К – середньозважена оцінка за контрольні роботи

Пк – оцінка за підсумковий контроль

$$K = \frac{K_1 \cdot a_1 + \dots + K_n \cdot a_n}{\sum_{i=1}^n a_i}$$

де: a_i - ваговий коефіцієнт за кожну контрольну роботу.

$$\Pi = \frac{\Pi_1 \cdot b_1 + \Pi_2 \cdot b_2 + \dots + \Pi_n \cdot b_n}{\sum_{i=1}^n b_i}$$

де: b_i - ваговий коефіцієнт за кожне практичне (семінарське) або лабораторне заняття.

Поточні оцінки за кожну складову (П, К, І, ...) виставляються за 100-бальною шкалою згідно з положенням «Про критерії та систему оцінювання знань та вмінь і про рейтинг здобувачів вищої освіти» НТУ «ХП».

Підсумкова оцінка виставляється відповідно до розрахованої О з округленням до найближчого цілого числа в більшу сторону.

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ЕСТ S
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХП»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХП» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

31.08.2026



Завідувач кафедри
Олексій ШЕСТОПАЛОВ